

Odborný článek

Recidiva majetkové kriminality a užívání drog v kontextu s dostupnými intervencemi

---

Josef Novák

Mgr. Josef Novák je absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy a působí jako komisař na OHK SKPV PČR P-IV.

Abstrakt

Článek se zaměřuje na vztah mezi recidivou majetkové trestné činnosti a užíváním drog. Při bližším zkoumání této problematiky vyvstávají mnohé otázky. Existuje mezi těmito jevy určitý vztah? A pokud ano, odráží se dostatečně tato skutečnost v intervencích sledujících redukci recidivy? Příspěvek analyzuje jednotlivé dílčí jevy (užívání drog, majetková kriminalita, kriminální recidiva) s cílem identifikovat možný vztah mezi recidivou majetkové trestné činnosti a užíváním drog, přičemž problematiku zároveň představuje v kontextu užívaných intervencí.

Klíčová slova: Intervence, kriminální recidiva, majetková kriminalita, majetková trestná činnost, recidiva, redukce recidivy

Abstract

The article focuses on the relationship between recidivism of property crime and drug use. A closer examination of this issue raises many questions. Is there a relationship between these phenomena? And if so, is this sufficiently reflected in interventions aimed at reducing recidivism? The article analyses the individual sub-phenomena (drug use, property crime, criminal recidivism) in order to identify the possible relationship between property crime recidivism and drug use, while presenting the issue in the context of the interventions used.

Key words: Intervention, Criminal recidivism, Property crime, Property-related criminal activity, Recidivism, Recidivism reduction

Úvod

Mezi dlouhodobé a stále aktuální problémy české trestní justice lze řadit vysokou míru recidivy. Snahy o její snížení jsou přirozeným cílem trestní politiky státu a míra recidivy tak přirozeně slouží jako ukazatel účinnosti této politiky a zavedených intervencí. Mezi tradičně zkoumané jevy v kriminologii patří také fenomény majetkové kriminality a užívání drog. V praxi si však lze povšimnout jistých náznaků, že se fenomény recidivy, majetkové kriminality a užívání drog nezdá v konkrétních případech vyskytovat současně. Tento článek se tak věnuje právě vzájemnému vztahu mezi recidivou majetkové kriminality a užíváním drog. Ačkoliv jde bezpochyby o aktuální téma, nebylo doposud takto vymezené problematice samostatně věnováno mnoho pozornosti. Cílem tohoto článku je identifikace vzájemného vztahu mezi recidivou majetkové trestné činnosti a užíváním drog v kontextu s intervencemi zaměřenými na snížení míry recidivy. Problematiku lze pro účely analýzy rozdělit na jednotlivě zkoumané fenomény, tj. užívání drog, majetková kriminalita a kriminální recidiva. Níže jsou tak představeny poznatky ohledně jednotlivých fenoménů, přičemž je téma rovněž přiblíženo v kontextu aktuálně dostupných intervencí. Vytyčeného cíle článku je v závěru dosaženo syntézou předložených poznatků, získaných analýzou odborné literatury, již provedených výzkumů a studií a v neposlední řadě též dostupných statistických dat.

1. Obecný vztah kriminality a užívání návykových látek

Otázku vztahu recidivy majetkové kriminality a užívání drog lze podřazovat pod širší problematiku vzájemného vztahu kriminality a užívání návykových látek, která je již po desetiletí častým předmětem zájmu mezinárodní odborné veřejnosti. Zahraniční odborná literatura tuto problematiku obvykle označuje jako *drug-crime nexus*, *link*, *relationship* apod. O častém současném výskytu obou jevů nejsou větší pochybnosti, když je například známo, že u pachatelů trestné činnosti můžeme v porovnání s obecnou populací častěji pozorovat výskyt užívání drog a totéž platí i v opačném gardu, kdy u uživatelů drog častěji pozorujeme páčání trestné činnosti.¹ Výrazně složitější se však jeví určení konkrétní povahy vzájemného vztahu mezi oběma jevy. Této problematice se v uplynulých desetiletích věnovala řada zahraničních výzkumů, z nichž vzešly některé teoretické modely tohoto vzájemného vztahu. Jeden z nich tak například rozlišuje tři teoretické podoby možného vztahu mezi užíváním drog a kriminalitou takto:

1. Užívání drog vede k páčání kriminality.
2. Kriminalita vede k užívání drog.
3. Vzájemný vztah je náhodný či se odvíjí od společných příčin.²

¹ CARPENTIER, Chloé. *Drugs and crime – a complex relationship*. Lisabon: EMCDDA, 2007, Drugs in focus 16, s. 1. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: https://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html_en.

² WHITE, Helene R. GORMAN, Dennis M. *Dynamics of the Drug-Crime Relationship*. Washington, D.C.: US Department of Justice, 2000, s. 170. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/dynamics-drug-crime-relationship>.

V prvním případě, tedy u teorie, že užívání drog vede k páčání kriminality, jde o vztah přímé kauzality. Podle této možné povahy vztahu mezi oběma jevy může užívání drog vést k páčání trestné činnosti z důvodu potřeby financovat užívání drog či kvůli psychofarmakologickým změnám vyvolaným v důsledku užívání drog.³ V případě obrácené kauzality⁴ mezi oběma jevy se pak nabízí opačná teorie, tedy že páčání trestné činnosti vede k užívání drog. Teorie vychází z toho, že osoby zapojené do kriminálních aktivit se pohybují ve společnosti či subkultuře, které je užívání drog blízké. Drogy tak mohou mít povahu statku, za který pachatel utrácí část zisku z trestné činnosti, aniž by toto užívání drog představovalo důvod, proč trestnou činnost páchá. Užívání drog v tomto chápání tedy může mít povahu jakési součásti kriminálního životního stylu.⁵ Třetí teorie potom nabízí možnost, že mezi užíváním drog a kriminalitou není žádný kauzální vztah. Případá tak v úvahu možnost, že se oba jevy vyvíjejí vedle sebe jakožto symptomy širšího delikventního chování, neboť sdílejí společné příčiny.⁶

Každý z těchto teoretických modelů lze podpořit závěry z různých výzkumů a přehledových studií, které byly v souvislosti s touto problematikou během let vytvořeny. Je však třeba si uvědomit, že množina uživatelů drog je značně heterogenní, přičemž značně různorodé je i spektrum užívaných drog a struktura páchané kriminality.⁷ V této souvislosti se tedy celkový vztah jeví natolik složitý, komplexní a obsahující tolik proměnných, že se ani nelze přiklonit pouze k jednomu modelu. Každý z teoretických modelů tak může být platný pro rozdílnou skupinu osob či pro rozdílný druh trestné činnosti související s užíváním návykových látek.⁸ Vzájemný vztah mezi oběma jevy se tedy zdá být jakési „obousměrné“ a komplexní povahy.⁹ Pro zkoumání vzájemného vztahu mezi užíváním drog a páčáním trestné činnosti je velmi významným přínosem tzv. tripartitní konceptuální rámec, který vzešel z výzkumu vzájemného vztahu užívání drog a násilné kriminality. Tento konceptuální rámec rozlišuje vzájemný vztah užívání drog a násilí podle toho, zda je podmíněný faktory psychofarmakologickými, ekonomicky motivovanými či systémovými. Psychofarmakologický model zdůvodňuje páčání násilné trestné činnosti změnami v chování v důsledku krátkodobého či

³ PIERCE, Matthias a kol. Insights into the link between drug use and criminality: Lifetime offending of criminally-active opiate users. *Drug and Alcohol Dependence*. 2017, č. 179, s. 309–316. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2017.07.024>.

⁴ Tamtéž.

⁵ WHITE, Helene R. GORMAN, Dennis M. *Dynamics of the Drug-Crime Relationship*. Washington, D.C.: US Department of Justice, 2000, s. 174. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/dynamics-drug-crime-relationship>.

⁶ SEDDON, Toby. Explaining the drug-crime Link: theoretical, policy and research issues. *Journal of Social Policy*. 2000, roč. 29, č. 1, s. 100. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1017/S0047279400005833>.

⁷ WHITE, Helene R. GORMAN, Dennis M. *Dynamics of the Drug-Crime Relationship*. Washington, D.C.: US Department of Justice, 2000, s. 195. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/dynamics-drug-crime-relationship>.

⁸ CARPENTIER, Chloé. *Drugs and crime – a complex relationship*. Lisabon: EMCDDA, 2007, Drugs in focus 16, s. 2. Citováno dne 04. 10. 2023. Dostupné online na: https://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html_en.

⁹ Tamtéž, s. 1.

dlouhodobého užívání návykové látky. Ekonomicky motivovaný model pak pochopitelně zahrnuje případy, kdy je trestná činnost páchána za účelem získání finančních prostředků k obstarání si drogy. Konečně systémový model je spojován s trestnou činností, která je páchána jako součást fungování drogového trhu, distribuce drog a jejich užívání.¹⁰ Tento konceptuální rámec se záhy stal uznávaným teoretickým východiskem pro pozdější výzkumy v této oblasti¹¹ a stal se základem i pro odbornou veřejností uznávané a často užívané dělení trestné činnosti související s užíváním drog podle Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA), které doplnilo klasifikaci o čtvrtý model, kterým je trestná činnost spáchaná porušováním drogové legislativy. Klasifikace se pak vztahuje k trestné činnosti obecně, nikoliv pouze ve vztahu k násilné kriminalitě, jako tomu bylo u původního tripartitního konceptuálního rámce. Na tomto základě tak EMCDDA rozlišuje trestnou činnost související s drogami následovně:

1. psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost,
2. ekonomicky motivovaná trestná činnost,
3. systémová trestná činnost,
4. trestné činy porušování drogových zákonů.¹²

Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost zahrnuje trestné činy spáchané přímo pod vlivem psychoaktivní látky a též trestnou činnost spáchanou vlivem akutního nebo chronického užívání. Podle tohoto modelu je tedy trestná činnost dávana do souvislosti s účinky, které návyková látka v uživateli vyvolává. Tyto účinky mohou potom být vyvolány jak akutní intoxikací, tak může jít o změny v jedincově chování vlivem dlouhodobého užívání návykové látky.¹³ Tato kategorie zahrnuje také případy, kdy užívání drog bylo přítomno na straně oběti, tj. trestnou činnost páchanou na uživatelích drog. Pod tuto kategorii lze řadit širokou škálu trestné činnosti včetně majetkové kriminality, je-li páchána pod vlivem drog.¹⁴

Ekonomicky motivované trestné činy lze podle EMCDDA charakterizovat jako trestnou činnost sledující získání ekonomických prostředků za účelem obstarání drog či přímo drogy samotné. Společným znakem je však v každém případě motivace pachatele směřující k zisku drogy. Z toho důvodu je pro tento druh trestné činnosti často užíván též pojem „opatřovací kriminalita“.¹⁵ Z hlediska struktury ekonomicky motivované trestné činnosti představuje významnou část především majetková kriminalita. V úvahu však mohou připadat i další

---

¹⁰ GOLDSTEIN, Paul J. The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues*. 1985, roč. 15, č. 4, s. 494. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1177/002204268501500406>.

¹¹ BENNETT, Trevor, HOLLOWAY, Katy. The Causal Connection Between Drug Misuse and Crime. *The British Journal of Criminology*. 2009, roč. 49, č. 4, s. 513. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1093/bjc/azp014>.

¹² CARPENTIER, Chloé. *Drugs and crime – a complex relationship*. Lisabon: EMCDDA, 2007, Drugs in focus 16, s. 1. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: https://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html_en.

¹³ Tamtéž, s. 2.

¹⁴ ZEMAN, Petr. In: GRIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 380.

¹⁵ Tamtéž.

druhy kriminální aktivity (např. prodej drog, kuplířství, loupeže, vloupání do lékáren apod.).¹⁶

Systémová trestná činnost označuje trestnou činnost vznikající v souvislosti s existencí trhu s nelegálními drogami. Jde tedy o jakýsi přidružený jev, doprovázející celkový systém fungování drogového trhu od produkce přes distribuci drog až po jejich užívání. Zpravidla do této kategorie spadá násilná trestná činnost, avšak v úvahu vedle toho připadají také některé formy hospodářské kriminality (např. úplatkářství). Tento druh kriminality pramení ze samotné nelegální povahy tohoto trhu.¹⁷

Charakter poslední kategorie, tj. trestné činnosti porušující protidrogové předpisy, spočívá v tom, že vztah trestné činnosti a drog je zde dán zákonnou úpravou. Trestná činnost v tomto smyslu zahrnuje kriminální aktivitu týkající se nedovolené výroby drog a jejich distribuce, obchodování s drogami či prekursory nebo například přechovávání drog.¹⁸ V tomto smyslu tedy tato kategorie odpovídá tzv. primární drogové kriminalitě, kterou v české právní úpravě tvoří ustanovení § 283 až § 287 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen jako „TZ“).

Je však třeba brát v úvahu, že některé formy trestné činnosti lze z jejich povahy subsumovat pod více kategorií zároveň.

2. Užívání drog a související intervence

Prvním analyzovaným fenoménem je samotné užívání drog. Jak bylo představeno výše, mezi užíváním drog a kriminalitou existuje dobře patrná souvislost. Pro účely tohoto článku se zaměřuji zejména na užívání drog u vězeňské populace, tj. u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) užívajících drogy či drogově závislých.

Užívání drog (resp. návykových látek obecně) patří k obecně uznávaným kriminogenním faktorům, přičemž závislostní chování významně koreluje s rizikem kriminální recidivy po propuštění z vězení.¹⁹ Účinnou odbornou prací s odsouzenými, resp. s jejich drogovou závislostí, lze prokazatelně snižovat riziko recidivy trestné činnosti.²⁰ Dostupná data ukazují, že 39 % odsouzených užilo nějakou nelegální drogu v posledních 30 dnech před nástupem do výkonu trestu. Užívání drog představuje problém i během výkonu trestu, neboť 25 % odsouzených uvedlo, že někdy v životě během pobytu ve vězení užilo nějakou návykovou

¹⁶ CARPENTIER, Chloé. *Drugs and crime – a complex relationship*. Lisabon: EMCDDA, 2007, Drugs in focus 16, s. 3. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: https://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html_en.

¹⁷ ZEMAN, Petr. In: GRIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 380.

¹⁸ CARPENTIER, Chloé. *Drugs and crime – a complex relationship*. Lisabon: EMCDDA, 2007, Drugs in focus 16, s. 3. Citováno dne 4. 10. 2023. Dostupné online na: https://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html_en.

¹⁹ KOŇÁK, Tomáš. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 216.

²⁰ TOMAZ, Vera. MOREIRA, Diana. CRUZ SOUZA, Olga. Criminal reactions to drug-using offenders: A systematic review of the effect of treatment and/or punishment on reduction of drug and/or criminal recidivism. *Frontiers in Psychiatry*. 2023, č. 14, s. 15. Citováno dne 15. 9. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.935755>.

látku.²¹ Vězeňská služba ČR (VS ČR) v roce 2022 evidovala na základě provedených vyšetření a ošetření celkem 12 612 drogově závislých osob mezi odsouzenými a obviněnými.²² Oproti obecné populaci v ČR tedy mají odsouzení vězni výrazně častější zkušenost s nelegálními drogami. Skutečnost, že významná část odsouzených má zkušenosti s drogami, se přirozeně promítá i do podoby práce s odsouzenými ve VTOS. Intervence, dostupné v českém vězeňství pro odsouzené s drogovou anamnézou, lze rozlišovat dle toho, zda spadají do penitenciární či postpenitenciární péče.

V rámci penitenciární péče jsou patrně nejvýznamnější intervencí programy realizované na specializovaných oddílech pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického a na specializovaných oddílech pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek.

Specializované oddíly pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického poskytují vězňům tzv. léčebný program, který je tvořen terapeutickým programem a odbornou zdravotní péčí.²³ Terapeutický program je založen na obdobných programech, běžně užívaných mimo věznice. Program je však pochopitelně přizpůsoben specifickým podmínkám věznic. Terapeutický program je založen na terapeutických komunitách, které v tomto případě tvoří daný oddíl.²⁴ Odbornou zdravotní péči pak zajišťuje zdravotnické středisko věznice.²⁵ Podstatným specifikem protitoxikomanického ochranného léčení je skutečnost, že se jedná o nařízenou, tedy nedobrovolnou léčbu. S tím spojený nedostatek motivace samotného odsouzeného pak může ovlivňovat i úspěšnost této léčby. Názory na efektivitu nedobrovolné léčby drogové závislosti se však různí, v odborné literatuře zaznívají názory, že i vnější donucení, v tomto případě ze strany soudu, může vést k efektivní léčbě.²⁶ Celková kapacita specializovaných oddílů pro výkon ochranného léčení byla v roce 2022 celkem 151 míst. V roce 2022 jimi prošlo 204 osob, přičemž 112 bylo v daném roce nově zařazeno. Celkem u 87 % osob zařazených na specializovaných oddílech pro výkon ochranného léčení představovalo primární problém užívání drog (zejména pervitinu).²⁷

---

²¹ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2023, s. 58. Citováno dne 12. 1. 2024. Dostupné online na: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/zprava-o-nelegalnich-drogach-v-ceske-republice-2023/>.

²² VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2023, s. 201. Citováno dne 15. 9. 2023. Dostupné online na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

²³ ZEMAN, Petr a kol. *Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 48.

²⁴ Tamtéž, s. 47.

²⁵ Tamtéž, s. 48.

²⁶ Srov. GABRHELÍKOVÁ MÜLLEROVÁ, Pavlína. In: KALINA, Kamil a kol. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008, s. 280.; nebo KOŇÁK, Tomáš. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 220.

²⁷ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2023, s. 161. Citováno dne 12. 1. 2024. Dostupné online na: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/zprava-o-nelegalnich-drogach-v-ceske-republice-2023/>.

Specializované oddíly pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek lze též nazývat jako specializované oddíly pro výkon dobrovolného léčení. V roce 2022 tyto specializované oddíly disponovaly celkovou kapacitou 323 míst.²⁸ Oproti výše popsaným specializovaným oddílům pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického se na těchto specializovaných oddílech s odsouzenými pracuje pouze prostřednictvím terapeutických programů, které jsou u obou typů specializovaných oddílů vesměs totožné. Pro maximalizaci efektu pobytu na oddílu je vedle věžňovy motivace ke změně důležité též správné načasování jeho zařazení na oddíl. Je totiž vhodné, aby byl vězeň po absolvování programu na specializovaném oddílu co nejdříve propuštěn na svobodu. Jeho opětovným zařazením na standardní výkon trestu může dojít k postupnému ochabování motivace udržet si získané návyky.²⁹ Nejméně polovina osazenstva těchto specializovaných oddílů pro výkon dobrovolného léčení je každé pololetí testována na přítomnost drog v těle. Z dostupných dat je známo, že záchyt pozitivně testovaných odsouzených je na těchto oddílech výrazně nižší než u odsouzených ve standardním výkonu trestu.³⁰ Dobrovolné léčbě se na specializovaných oddílech v roce 2022 podrobilo celkem 603 osob, z toho 337 osob bylo v daném roce nově zařazeno. Z nově zařazených bylo 94 % uživatelů nealkoholových drog a 63 % injekčních uživatelů.³¹

Účinnost těchto terapeutických programů, poskytovaných na obou typech specializovaných oddílů, byla v minulosti předmětem výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP). Pro účely tohoto článku je podstatnou skutečností, že kriminální kariéra zkoumaných osob byla tvořena převážně majetkovou kriminalitou. Celkem 90 % odsouzených z výzkumného souboru bylo v minulosti alespoň jednou odsouzeno za majetkový trestný čin a 60 % ze všech zkoumaných osob bylo ve své kriminální kariéře odsouzeno výhradně za majetkové trestné činy.³² Co se týče zjištěné míry recidivy, v období tří až čtyř let po propuštění z výkonu trestu recidivovalo 70 % absolventů specializovaných oddílů. Celkem 40 % jich recidivovalo do jednoho roku po propuštění a bezmála 60 % do dvou let. V celkovém kontextu autoři výzkumu dospěli k závěru, že terapeutické programy realizované na specializovaných oddílech prokazatelně přispívají k redukci kriminálního myšlení a kriminogenních postojů. Méně výrazný vliv je pozorovatelný i u míry recidivy, která však stále zůstává na vysokých hodnotách.³³ Také v rámci jiného výzkumu byla pozorována nižší míra recidivy u odsouzených, kteří absolvovali program realizovaný na

²⁸ Tamtéž.

²⁹ ZEMAN, Petr a kol. *Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 46–48.

³⁰ Tamtéž, s. 65.

³¹ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2023, s. 161. Citováno dne 12. 1. 2024. Dostupné online na: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/zprava-o-nelegalnich-drogach-v-ceske-republice-2023/>.

³² ZEMAN, Petr a kol. *Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 90.

³³ ZEMAN, Petr a kol. *Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 149.

specializovaném oddíle pro dobrovolnou léčbu ve věznici Ostrov nad Ohří, oproti vzorku odsouzených, kteří programem neprošli.³⁴

Lze tedy konstatovat, že z dostupných výzkumů je patrné, že absolvování programu na specializovaných oddílech má určitý pozitivní vliv na míru recidivy. I přesto však zůstává míra recidivy vysoká. Je ale třeba také vzít v úvahu, že v obou případech byla recidiva měřena binárně³⁵, byť v prvním zmiňovaném výzkumu se autoři zaměřili i na frekvenci recidivy. Bylo by však bezpochyby přínosné také vědět, jakého charakteru byla trestná činnost, za kterou byly zkoumané osoby opětovně odsouzeny, např. zda sice recidivovaly, avšak šlo třeba o méně závažnou kriminalitu než v případě jejich předchozího odsouzení. V rámci penitenciární péče o drogově závislé lze pozorovat nedostatky v podobě nízkých kapacit obou specializovaných oddílů. Jak bylo zmíněno výše, kapacita specializovaných oddílů pro dobrovolnou léčbu dosahuje 323 míst a kapacita specializovaných oddílů pro výkon ochranného léčení je 151 míst. Přitom je třeba mít na paměti, že na specializovaných oddílech pro dobrovolnou léčbu se pracuje i se závislými na alkoholu, byť podle výše uvedených dat představují menší část osazenstva. Srovnáme-li tyto dostupné kapacity s počtem drogově závislých odsouzených (tj. 12 612 osob v průběhu roku 2022), lze stávající kapacitní možnosti specializovaných oddílů hodnotit jako nedostatečné.

Významnou roli pochopitelně zaujímá i oblast postpenitenciární péče. Jako postpenitenciární péče se obecně označuje péče o osobu, která byla propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody. Cílem postpenitenciární péče je odklonit propuštěného od jeho kriminální kariéry, pomoci mu se úspěšně začlenit do společnosti a tím v konečném důsledku docílit minimalizace rizika recidivy této osoby. Vzhledem k obsáhlosti této problematiky je třeba se pro účely tohoto článku omezit toliko na konstatování, že tato oblast představuje výraznou slabinu českého vězeňství, a to i přesto, že na její význam a nutnost jejího zlepšení poukazuje tuzemská odborná literatura již po několik desetiletí.³⁶

3. Majetková kriminalita v souvislosti s užíváním drog

Majetkovou kriminalitou se obecně rozumí zejména trestné činy, které jsou uvedené ve zvláštní části TZ, v hlavě V, nazvané Trestné činy proti majetku, tj. v ustanoveních § 205 až § 232 TZ.³⁷ Majetková kriminalita dlouhodobě představuje nejčastěji páchaný druh trestné činnosti, ať už co do absolutních čísel registrované kriminality, tak co do podílu na celkové kriminalitě.³⁸ Dominanci majetkové kriminality potvrzují i aktuální statistická data. V roce 2023 bylo registrováno celkem 100 300 majetkových trestných činů, což představovalo 55,2 % celkové registrované kriminality. Největší podíl na majetkové kriminalitě, celkem 66 %,

³⁴ MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 67.

³⁵ Blíže k (ne)binárnímu měření recidivy: DRÁPAL, Jakub. Proč měřit recidivu nebinárně? *Česká kriminologie*. 2017, roč. 2, č. 2, s. 0–11. Dostupné online na: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=587684>.

³⁶ Srov. NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství*. Praha: Academia, 1967, s. 204.

³⁷ ZOUBKOVÁ, Ivana. In: GRÍVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 315–316.

³⁸ Tamtéž, s. 315.

představovaly tradičně krádeže. Objasněno bylo 28,2 % zaznamenané majetkové kriminality, což je výrazně pod průměrem objasněnosti celkové registrované kriminality ve stejném roce (45,8 %). Z této objasněné majetkové kriminality pak bylo 74,4 % trestných činů spácháno opakovaně trestanými osobami.³⁹

Významnou roli pak majetková trestná činnost má právě v souvislosti s užíváním drog. V této souvislosti se v kontextu ČR majetková kriminalita podřazuje pod sekundární drogovou kriminalitu (SDK). Tu můžeme v hrubých obrysech vymezit jako množinu trestných činů, jejichž společným znakem je, že jsou páčány v určitém vztahu k užívání drog. Tento vztah má povahu příčiny nebo jedné z příčin, proč byla trestná činnost spáchána. Sekundární drogovou kriminalitu pak lze také vymezit negativně, tj. jako trestnou činnost související s drogami, která není primární drogovou kriminalitou. Co přesně však lze zařadit pod takto obsáhlou množinu trestné činnosti, je obtížné přesně a jasně definovat. Obtížná zařaditelnost určité trestné činnosti pod SDK je dána také tím, že je k tomuto zařazení třeba znát bližší informace k případu a k pachateli, které však běžně nebývají systematicky sledovány.⁴⁰ Pokud bychom k vymezení SDK použili výše zmíněnou klasifikaci podle EMCDDA, mohli bychom pod SDK řadit psychofarmakologicky podmíněnou trestnou činnost, ekonomicky motivovanou trestnou činnost a systémovou trestnou činnost. Pro účely popisu SDK v kontextu ČR se však jako nejpropracovanější zatím jeví návrh konceptu SDK a její klasifikace, představený v rámci studie IKSP. SDK je vymezena těmito kategoriemi trestných činů:

1. trestné činy, u nichž je vliv návykové látky znakem skutkové podstaty a jež byly pachatelem spáchány pod vlivem OPL⁴¹,
2. trestné činy, u nichž hlavním motivem pachatele, vedoucím k jejich spáchání, bylo získání prostředků na nákup OPL pro vlastní potřebu nebo pořízení samotné OPL pro vlastní potřebu od jiné osoby,
3. trestné činy spáchané v důsledku pachatelovy intoxikace OPL, jeho abstinenčního syndromu nebo změn jeho organismu souvisejících s aktuálním užíváním OPL,
4. trestné činy, jejichž hlavní příčinou bylo užívání OPL osobou odlišnou od pachatele i oběti,
5. trestné činy spáchané v rámci zajišťování fungování drogového trhu,
6. trestné činy spáchané na uživatelích v důsledku jejich vyšší zranitelnosti způsobené užíváním OPL.⁴²

Toto vymezení lze pro tuzemské účely považovat za zřejmě doposud nejkomplexnější, neboť zachovává v ČR tradičně užívané dělení na primární a sekundární drogovou kriminalitu

³⁹ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023*. Citováno dne 12. 1. 2024. Dostupné online na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>.

⁴⁰ GABRHELÍKOVÁ, Pavlína. Primární a sekundární drogová kriminalita – dostačující koncept pro práci s pachateli trestné činnosti související s drogami?. In: *Kriminalita & drogy*. Praha: Sananim, 2012, s. 31. Citováno dne 18. 10. 2023. Dostupné online na: <https://www.sananim.cz/res/archive/004/000486.pdf?seek=1673614914>.

⁴¹ Omamná a psychotropní látka (OPL)

⁴² ROUBALOVÁ, Michaela a kol. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 91.

za současné implementace určitých prvků z výše popsané klasifikace drogové kriminality podle EMCDDA.

Snahy o vyčíslení SDK narážejí zejména na dvě úskalí. Jedním je již zmiňovaná nejasnost ve vymezení SDK. Druhým je nedostatek statistických dat, neboť samotná souvislost spáchání trestného činu a užívání drog není v mnoha případech zaznamenávána, či vůbec zaznamenatelná. Vyčíslení SDK se tak zpravidla opírá o různé odhady vycházející z dostupných statistických dat.

Lze předpokládat, že majetková kriminalita související s užíváním drog bude v intencích výše uvedené koncepce SDK spadat zejména pod druhou a třetí kategorii SDK.

Druhá kategorie představuje trestné činy, u nichž bylo hlavním motivem pachatele, vedoucím k jejich spáchání, získání prostředků na nákup OPL pro vlastní potřebu nebo pořízení samotné OPL pro vlastní potřebu od jiné osoby. Jde tedy o tzv. „opatrovací“ či „obstarávací“ kriminalitu, případně též ve smyslu klasifikace EMCDDA o ekonomicky motivovanou trestnou činnost. Tuto kategorii vedle násilné trestné činnosti tvoří právě zejména majetková trestná činnost, přičemž se může jednat o majetkovou trestnou činnost páchanou za účelem získání finančních prostředků k nákupu drog, majetkovou trestnou činnost, jejímž bezprostředním ziskem je samotná droga (tj. krádež samotné drogy), či v neposlední řadě majetkovou trestnou činnost páchanou ve formě protislužby za příslibenou drogu.⁴³ Již Goldstein konstatoval, že ekonomicky motivovaní pachatelé primárně páchají nenásilnou majetkovou trestnou činnost.⁴⁴ Některé pozdější zahraniční výzkumy pak také potvrzují výrazné zastoupení uživatelů drog mezi pachateli majetkové kriminality. Z těchto výzkumů tak například vyplývá, že u osob užívajících drogy je ve srovnání s neuživateli drog čtyřikrát až šestkrát vyšší pravděpodobnost páchaní krádeží v obchodech.⁴⁵ Souvislost této trestné činnosti s ekonomicky motivovanou kriminalitou pak naznačuje jiný výzkum, který uvádí, že u krádeží v obchodech lze pachatelovu motivaci opatřit si drogu pozorovat častěji než u většiny jiných trestných činů souvisejících s drogami.⁴⁶ Majetkovou kriminalitu páchanou za účelem obstarání drog lze v kontextu ČR podložit například závěry z dotazníkové studie mezi vězni ve VTOS. Ze studie realizované v roce 2022 vyplynulo, že se 32 % odsouzených někdy v minulosti dopustilo krádeže, jiného trestného činu či přestupku za účelem získání prostředků na drogy.⁴⁷ Potřeba získat finanční prostředky na

⁴³ ROUBALOVÁ, Michaela a kol. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 50.

⁴⁴ GOLDSTEIN, Paul J. The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues*. 1985, roč. 15, č. 4, s. 496. Citováno dne 31. 10. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1177/002204268501500406>.

⁴⁵ BENNETT, Trevor. HOLLOWAY, Katy. FARRINGTON, David. The statistical association between drug misuse and crime: A meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*. 2008, roč. 13, č. 2, s. 114. Citováno dne 31. 10. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.02.001>.

⁴⁶ BENNETT, Trevor. HOLLOWAY, Katy. The Causal Connection Between Drug Misuse and Crime. *The British Journal of Criminology*. 2009, roč. 49, č. 4, s. 522. Citováno dne 31. 10. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1093/bjc/azp014>.

⁴⁷ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020, s. 105. Citováno dne 19. 10. 2023. Dostupné online na: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-o-stavu-ve-vecich-drog-v-ceske-republice-v-roce-2019/>.

pořízení drogy pak také byla často uváděnou motivací u recidivistů páchajících majetkovou trestnou činnost.⁴⁸ Dalším cenným zdrojem o rozsahu ekonomicky motivované trestné činnosti v ČR jsou expertní retrospektivní odhady. Odhad realizovaný v roce 2022 uvádí, že z celkového počtu objasněných trestných činů v roce 2021 jich bylo 9,9 % spácháno uživateli drog. Nejvyšší zastoupení pachatelů-uživatelů drog bylo odhadováno u krádeží.⁴⁹ Předchozí odhad realizovaný v roce 2020 hovoří o tom, že 19 % ze všech zjištěných trestných činů bylo spácháno uživateli drog, přičemž nejvyšší podíl pachatelů užívajících drogy byl, shodně s odhadem z roku 2022, odhadován u trestných činů krádeže podle § 205 TZ.⁵⁰ Na základě shora uvedených poznatků se lze domnívat, že majetková kriminalita může představovat dominantní část kriminality páchané za účelem získání finančních prostředků na pořízení drog, stejně jako i to, že z celé majetkové kriminality páchané v souvislosti s drogami může jít významná část na vrub právě této kategorii trestné činnosti.

Třetí kategorie sekundární drogové kriminality zahrnuje trestné činy spáchané v důsledku pachatelovy intoxikace OPL, jeho abstinčního syndromu nebo změn jeho organismu, které souvisejí s aktuálním užíváním OPL. Data o počtu majetkové kriminality spáchané pod vlivem drog jsou dostupná ze statistik kriminality PČR. Z údajů za rok 2023 tak víme, že z celkem objasněné majetkové kriminality bylo 1,2 % spácháno osobami pod vlivem drog, přičemž nejčastěji šlo o krádeže.⁵¹ Ohledně věrohodného odrazu reality u statistik tohoto typu nelze než souhlasit se Zoubkovou, která uvádí: „*Tento údaj zřejmě neodpovídá realitě, naopak lze předpokládat, že většina neobjasněných krádeží je páchaná osobami závislými na návykových látkách, které si na ně opatřují finanční prostředky především krádežemi.*“⁵² V případě majetkové trestné činnosti páchané v souvislosti s abstinčním syndromem či v souvislosti se změnami na pachatelově organismu v důsledku užívání drog nelze vycházet z žádných dostupných zdrojů informací. Lze se však domnívat, že zejména v případě vlivu abstinčního syndromu půjde o majetkovou trestnou činnost páchanou za účelem obstarání drogy, a tak tato trestná činnost může potenciálně spadat i do předchozí kategorie „obstarávací“ kriminality.

⁴⁸ MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 50. Citováno dne 31. 10. 2023. Dostupné online na: http://www.ok.cz/iksp/p_stud.html.

⁴⁹ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2023*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2023, s. 105. Citováno dne 12. 1. 2024. Dostupné online na: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/zprava-o-nelegalnich-drogach-v-ceske-republice-2023/>.

⁵⁰ NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A ZÁVISLOSTI. *Zpráva o nelegálních drogách v České republice 2022*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2022, s. 136. Citováno dne 19. 10. 2023. Dostupné online na: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocní-zpravy/zprava-o-nelegalnich-drogach-v-ceske-republice-2022/>.

⁵¹ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023*. Citováno dne 12. 1. 2024. Dostupné online na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>.

⁵² ZOUBKOVÁ, Ivana. In: GRÍVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 320.

Jak již bylo předestřeno výše, komplexnější a přesnější vyčíslení sekundární drogové kriminality dlouhodobě naráží zejména na nedostatek dostupných dat, jakož i nejednotnost v jejich sběru a vykazování.⁵³

4. Kriminální recidiva v souvislosti s užíváním drog

Z teoretického hlediska rozlišuje odborná literatura tři možná pojetí tohoto jevu. Jednak jde o trestněprávní vymezení, podle kterého recidiva označuje případy, kdy se pachatel, který byl již dříve pro jiný trestný čin pravomocně odsouzen, dopustí nového trestného činu. V dalším pojetí, tzv. kriminalisticko-statistickém, se recidivou označuje opětovné trestní stíhání a odsouzení pachatelů k trestu. Významnou součástí tohoto pojetí je pak také tzv. penologická recidiva, tj. situace, kdy daná osoba nejméně podruhé vykonává trest nepodmíněného odnětí svobody. Konečně třetím pojetím je recidiva ve významu kriminologickém, kdy je takto chápáno opětovné spáchání trestného činu nehledě na to, jestli byl pachatel za předchozí trestný čin vůbec stíhán či odsouzen.⁵⁴ Kriminální recidivu tak lze chápat v rozdílně širokých vymezeních, tj. od úzce vymezené penologické recidivy až po poměrně všeobíhající kriminologickou recidivu.

Zjišťování příčin kriminální recidivy úzce souvisí se snahami o její predikci, která je častým předmětem zájmu odborné literatury. V této souvislosti se hovoří o tzv. prediktorech, které vycházejí ze vztahu určitých charakteristik k dalšímu páchání trestné činnosti. Jedním z významných rizikových faktorů ovlivňujících recidivu je právě užívání návykových látek, přičemž nejrizikovějším faktorem je užívání alkoholu i drog, následované užíváním pouze samotných drog. Významným prediktorem je také užívání návykových látek rodiči pachatele.⁵⁵

Z pohledu míry obecné kriminální recidivy v ČR je třeba mít na paměti, že napříč dostupnými zdroji je často pracováno s odlišným pojetím recidivy. Pro účely tohoto článku se zaměříme převážně na data o recidivě v penologickém pojetí. Zdrojem informací o ní jsou především data VS ČR. V roce 2022 bylo celkem 66,1 % odsouzených již alespoň jednou předtím ve VTOS. Zhruba pětinu odsouzených pak představovaly osoby, které byly ve výkonu trestu více než třikrát.⁵⁶ Míra penologické recidivy se dlouhodobě pohybuje nad 60 %.

Je však třeba si uvědomit, že výše uvedená míra recidivy přirozeně vychází ze statistik zohledňujících odsouzené ve výkonu trestu. Tato míra recidivy tak reflektuje pouze oficiálně zjištěnou trestnou činnost. Ke komplexnějšímu zkoumání recidivy je třeba se zaměřit i na latentní trestnou činnost. Zdrojem informací o této trestné činnosti jsou zejména dotazníkové

⁵³ ROUBALOVÁ, Michaela a kol. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 89.

⁵⁴ NOVOTNÝ, Oto. ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 118.

⁵⁵ DOWDEN, Craig. BROWN, S. L. The role of substance abuse factors in predicting recidivism: A Meta-analysis. *Psychology, Crime & Law*. 2002, roč. 8, č. 3, s. 258. Citováno dne 5. 11. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1080/10683160208401818>.

⁵⁶ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2023, s. 121. Citováno dne 6. 11. 2023. Dostupné online na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

kriminologické studie. Některé zahraniční zdroje tohoto typu poukazují na to, že se počet činů reálně spáchaných odsouzeným může výrazně rozcházet s počtem jeho odsouzení.⁵⁷

Snaha o přiblížení problematiky recidivy majetkové kriminality související s drogami naráží na nedostatek zdrojů, které by se přímo takto úzce vymezenému jevu v ČR věnovaly. Lze však vycházet z dílčích, leckdy již výše zmíněných skutečností. Nahlédneme-li pak na ně ve vzájemné souvislosti, jsou schopny nám o této specifické problematice podat určitý obraz. Majetková kriminalita se dlouhodobě vyznačuje vyšší mírou recidivujících pachatelů ve srovnání s celkovou kriminalitou. Podíl opakovaně trestaných osob na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro majetkovou kriminalitu v roce 2020 činil 56,3 % oproti 40 % v případě podílu recidivistů na celkové kriminalitě.⁵⁸ Rovněž v případě objasněných majetkových trestných činů za rok 2023 byl podíl recidivistů celkem 74,4 % oproti zhruba 53 % v případě celkem objasněné kriminality.⁵⁹ Pro recidivisty majetkové trestné činnosti je také typická tzv. speciální recidiva, tedy opětovné páčání téhož trestného činu.⁶⁰ Přihlédneme-li v této souvislosti opět k aktuálním vězeňským statistikám, můžeme si povšimnout tří podstatných skutečností. Jednak, jak už bylo zmíněno, byla míra penologické recidivy k závěru roku 2022 celkem 66,1 %⁶¹, přičemž je nutno brát v potaz, že jde pouze o osoby, které již byly předtím alespoň jednou ve výkonu trestu. Tento údaj tak nezahrnuje odsouzené, kteří by byli považováni za recidivisty například v trestněprávním pojetí. Proto recidivistů v širším pojetí mohlo být ve stejném období ve VTOS významně více. Dále si můžeme povšimnout četnosti vybraných trestných činů k závěru roku 2022, přičemž statistika eviduje trestné činy samostatně i v souběhu s jiným trestným činem v aktuálně vykonávaném VTOS.

Trestný čin	Muži	Ženy	Celkem
Krádež	6 721	654	7 375
Podvod	994	139	1 133
Úvěrový podvod	291	44	335
Zpronevěra	252	33	285
Celkem	8 258	870	9 128

Tabulka 1: Četnost vybraných majetkových trestných činů k 31. 12. 2022

⁵⁷ FARRINGTON, David P. a kol. *Kriminální kariéry do věku 50 let a životní úspěšnost do věku 48 let*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 40. Citováno dne 6. 11. 2023. Dostupné online na: http://www.ok.cz/iksp/p_pram.html.

⁵⁸ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Stíhané osoby v období 2016–2020*. Citováno dne 7. 11. 2023. Dostupné online na: <https://www.policie.cz/clanek/stihane-osoby-v-obdobi-2016-2020.aspx>.

⁵⁹ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023*. Citováno dne 12. 1. 2024. Dostupné online na: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>.

⁶⁰ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 31.

⁶¹ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2023, s. 121. Citováno dne 8. 11. 2023. Dostupné online na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Zdroj: Vlastní zpracování z VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2023, s. 125. Citováno dne 8. 11. 2023. Dostupné online na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Pokud nebudeme brát v úvahu možnost, že by v konkrétních případech mohly být některé trestné činy spáchány v souběhu, pak lze celkový počet vybraných majetkových trestných činů považovat za celkový počet vězněných osob pro uvedené trestné činy. Vztáhneme-li pak počet trestných činů k počtu celkem vězněných odsouzených ke stejnému datu (tj. 17 498 odsouzených), vychází, že připadá zhruba 0,52 majetkových trestných činů na jednoho odsouzeného. Jinými slovy je tedy zhruba 52 % odsouzených vězněno za výše uvedenou majetkovou trestnou činnost.

Třetí významnou skutečností vyplývající z vězeňské statistiky je údaj o počtu drogově závislých. Vězeňská služba ČR v roce 2022 evidovala na základě provedených vyšetření a ošetření celkem 12 612 uživatelů drog mezi odsouzenými a obviněnými.⁶² Vzhledem k tomu, že tento údaj je celkovým součtem takto identifikovaných osob v průběhu celého kalendářního roku, je třeba pro účely odhadu vycházet z průměrných stavů vězněných osob v témže roce. Průměrný stav vězněných osob v průběhu roku 2022 činil, po zaokrouhlení na celé číslo, celkem 19 145 osob, z toho 17 714 odsouzených a 1 430 obviněných.⁶³ Podle vzájemného poměru odsouzených k obviněným se můžeme pokusit odhadnout, že z celkového počtu 12 612 uživatelů drog připadalo 11 670 osob na osoby ve VTOS. To by představovalo zhruba 66 % z průměrného počtu odsouzených ve VTOS za rok 2022. Lze tak z výše uvedeného shrnout, že zhruba dvě třetiny vězněných představují recidivisté, více než polovina odsouzených je vězněna pro majetkovou trestnou činnost (nejčastěji krádež) a zhruba dvě třetiny odsouzených jsou uživatelé drog.

Jak bylo již výše uvedeno, majetková trestná činnost představuje významnou část SDK jako celku. Majetková kriminalita je významná především ve spojitosti s „obstarávací“ kriminalitou jako jednou z kategorií SDK. V souvislosti s recidivou jsou pak zajímavé některé poznatky z dotazníkové studie realizované ve vybraných českých věznicích. Z té vyplynulo, že z celkového počtu dotázaných mužů jich bylo 84 % již někdy trestáno, již dříve vězněno pak bylo 58 % mužů. Uživatelů drog mezi muži bylo 42,5 %, přičemž 43 % uživatelů drog uvedlo, že někdy kradlo pro obstarání si prostředků na drogy a 38 % se někdy za stejným účelem dopustilo podvodu. Z žen bylo 95 % již někdy trestáno a 56 % již dříve vězněno. Uživatelky drog představovaly 64 % respondentek, z nichž 55 % uvedlo, že někdy kradlo pro obstarání si prostředků na drogy a 38 % se někdy za stejným účelem dopustilo podvodu. Jako nejčastější motiv trestné činnosti odsouzení muži i ženy uváděli „pod vlivem drog“ (zhruba 38 až 45 %) a „mít peníze na drogy“ (zhruba 25–33 %).⁶⁴

⁶² VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2023, s. 201. Citováno dne 8. 11. 2023. Dostupné online na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

⁶³ Tamtéž, s. 75.

⁶⁴ MAREŠOVÁ, Alena. Drogově závislí v českých věznicích a pachatelé sekundární drogové kriminality mezi nimi. *Kriminalistika*. 2021, roč. 54, č. 2, s. 124–128.

V jiné významné studii autoři konstatovali, že mezi typické charakteristiky recidivisty majetkové kriminality patří zkušenost s drogami a častou motivací pro páchaní této trestné činnosti je potřeba obstarání si finančních prostředků zejména, nikoliv však výlučně, na drogy.⁶⁵

Za připomenutí v této souvislosti také stojí výše uvedené výsledky ze studie zabývající se hodnocením účinnosti terapeutických programů realizovaných na speciálních oddílech během VTOS, která rovněž potvrzuje, že uživatelé drog byli častěji opětovně odsouzeni za majetkovou trestnou činnost a byla u nich patrná též vyšší míra recidivy.⁶⁶

Ačkoliv není výčet poznatků týkajících se některých aspektů této problematiky ani zdaleka úplný, můžeme bezpochyby pozorovat určitou provázanost užívání drog, majetkové trestné činnosti a vyšší míry recidivy. Podíváme-li se tedy na tyto poznatky ve vzájemné souvislosti, lze se domnívat, že recidivisté majetkové kriminality, kteří tuto trestnou činnost páchají v souvislosti s užíváním drog, mohou představovat nezanedbatelnou část celkového počtu odsouzených ve VTOS. Byť nelze hovořit o jakési homogenní skupině odsouzených, je přeci jen tato množina tvořena lidmi, které spojuje stejný druh páchané trestné činnosti, jakož i stejná, či alespoň podobná motivace k jejímu páchání. Lze tak v této souvislosti uvažovat o určité specifické intervenci zaměřené na tuto množinu odsouzených.

5. Související intervence

Míra recidivy představuje pro stát významnou zpětnou vazbu o účinnosti jeho trestní politiky. Snížování míry recidivy tak patří mezi stěžejní cíle trestní politiky státu, neboť nízká míra recidivy je obecně považována za důkaz efektivního trestání a nápravy pachatelů trestné činnosti. Výše již bylo předestřeno, že majetková kriminalita v souvislosti s drogami může představovat významnou část majetkové kriminality jako celku, jakož i to, že recidivisté majetkové kriminality, kteří tuto trestnou činnost páchají v souvislosti s užíváním drog, mohou představovat nezanedbatelnou část celkového počtu odsouzených ve VTOS. Jsou však dostupné konkrétní intervence, které by nějakým způsobem cílily na tento druh odsouzených? Níže je krátce přiblíženo několik relevantních intervencí, které jsou v současné době v českém vězeňství dostupné.

Začneme od nejobecnějšího. Trest odnětí svobody (TOS) je jednak univerzálním trestem, který lze uložit za jakýkoliv trestný čin. Podstatou tohoto trestu je omezení pachatele na svobodě, tedy na hodnotě, kterou lze v moderním demokratickém světě řadit hned za hodnotu samotného života. Uložení této sankce tak představuje mimořádný zásah do života daného pachatele. I z důvodu této závažnosti není v současné době nepodmíněný TOS nejčastěji ukládaným trestem v ČR.⁶⁷ Zároveň lze výkon tohoto trestu (tj. způsob jeho realizace, práce s odsouzenými během jeho výkonu, prostředí, ve kterém je trest vykonáván

⁶⁵ MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 166. Citováno dne 8. 11. 2023. Dostupné online na: http://www.ok.cz/iksp/p_stud.html.

⁶⁶ ZEMAN, Petr a kol. *Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 100.

⁶⁷ DRÁPAL, Jakub. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 1.

apod.) považovat za intervenci, kterou stát působí na pachatele, jimž byl tento trest uložen. Z tohoto pohledu jde o intervenci vskutku univerzální, neboť jejím adresátem je z logiky věci každý odsouzený toho času ve výkonu trestu. Nakolik je však tato intervence účinná z hlediska dopadu na recidivu? V českém prostředí se problematice trestních sankcí věnoval poměrně rozsáhlý výzkum, který se mimo jiné zaměřil na vzájemný vztah určitých trestních sankcí a míry recidivy. Tento výzkum, provedený na vzorku odsouzených (z nichž 88 % osob představovali recidivisté), zkoumal s odstupem dvou let účinnost uložených sankcí z hlediska míry recidivy odsouzených. Zjištěná míra recidivy činila 48,1 %.⁶⁸ Z výzkumu vyplývá, že nejnížší míra recidivy je patrná u osob, kterým byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Z těchto osob si pak nejlépe vedli ti, kteří z něj byli podmíněně propuštěni. Naopak nejvyšší míra recidivy byla zaznamenána u podmíněně odsouzených s dohledem. V každém případě však výzkum ukazuje, že míra recidivy u vzorku osob jako celku je vysoká, přičemž je třeba vzít do úvahy ještě skutečnost, že zjištěná míra recidivy zohledňuje osoby s novým záznamem v rejstříku trestů, tzn. osoby, které byly ve sledovaném období opětovně odsouzeny. Skutečná míra recidivy, tedy včetně těch, jejichž trestná činnost unikla pozornosti trestní justice, je tak pravděpodobně ještě vyšší. I přes na první pohled optimistické umístění mezi ostatními druhy trestů se tak nepodmíněný TOS nejeví být příliš účinným z pohledu předcházení recidivě.⁶⁹ Nejde o překvapivý závěr. I další zdroje naznačují, že uvěznění má celkově malý dopad na kriminální recidivu. Ba co více, samo uvěznění může naopak představovat potenciální kriminogenní faktor.⁷⁰ Tyto poznatky pak logicky navádějí k hledání jiných, snad účinnějších trestů-intervencí. Tedy k tomu, co tvoří širokou paletu tzv. alternativních trestů, které jsou obecně dávány do souvislosti s pozitivním vlivem na míru recidivy. Na druhou stranu však výše zmíněný tuzemský výzkum neprokázal signifikantní rozdíl v účinnosti alternativních trestů oproti nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Ačkoliv tedy lze mít k samotnému uvěznění mnohé oprávněné výhrady, je zřejmé, že uložení tohoto trestu je v mnoha případech nezbytné a trest již i jen svým inkapacitačním efektem plní významnou roli. Lze se však domnívat, že negativní důsledky spojené s uvězněním z velké části neplynou z trestu samotného, ale spíše ze způsobu jeho výkonu. Zlepšením výkonu TOS by tak mohlo dojít ke zmírnění negativních důsledků spojených s tímto trestem⁷¹ a ke zvýšení účinnosti této intervence.

Významnou intervenci v rámci výkonu TOS pak představují také standardizované programy. Standardizované programy zacházení jsou obecně určeny k působení na určité odsouzené ve VTOS, na které je třeba z důvodu ochrany společnosti cíleně působit. Zároveň však nejde

⁶⁸ SCHEINOST, Miroslav a kol. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 24.

⁶⁹ Tamtéž, s. 35.

⁷⁰ TOMAZ, Vera. MOREIRA, Diana. CRUZ SOUZA, Olga. Criminal reactions to drug-using offenders: A systematic review of the effect of treatment and/or punishment on reduction of drug and/or criminal recidivism. *Frontiers in Psychiatry*. 2023, č. 14, s. 15. Citováno dne 23. 11. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.935755>.

⁷¹ Např. sociální klima ve VTOS a jeho vliv na recidivu: AUTHY, Katherine M. LIEBLING, Alison. Exploring the Relationship between Prison Social Climate and Reoffending*. *Justice Quarterly*. 2020, roč. 37, č. 2, s. 372. Citováno dne 24. 11. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1080/07418825.2018.1538421>.

o odsouzené, kteří by byli vhodní k zařazení na specializované oddíly nebo jiná oddělení. Standardizované programy představují intervenci, která je svým obsahem vytvořena se zaměřením na specifický druh pachatelů trestné činnosti za účelem jejich úspěšné nápravy a reintegrace. Významnou vlastností standardizovaných programů je jejich přenositelnost mezi jednotlivými věznicemi, aniž by se musela měnit jejich koncepce či podmínky realizace. To umožňuje se zaměřit na specifickou skupinu odsouzených napříč celou vězeňskou populací bez ohledu na místo vykonávaného trestu odnětí svobody.⁷² V současné době je v českých věznicích realizována celá řada⁷³ standardizovaných programů, nicméně jediným relevantním programem pro účely tohoto článku je program 3Z. Ten se zaměřuje na dospělé recidivující pachatele, nejméně dvakrát soudně trestané, kteří jsou odsouzeni převážně za majetkovou trestnou činnost a zároveň jsou tito odsouzení před podmíněným propuštěním nebo před skončením VTOS.⁷⁴ O účinnosti tohoto standardizovaného programu z hlediska recidivy jsou dostupná pouze omezená a nepříliš aktuální data. Studie z roku 2011 se zaměřila na míru recidivy absolventů programu 3Z v období šesti až osmi měsíců po jejich propuštění z výkonu trestu. Z hlediska předcházející trestné činnosti zkoumaných odsouzených byla nejčastější majetková trestná činnost, která představovala bezmála tři čtvrtiny veškeré předcházející trestné činnosti daných odsouzených. U absolventů standardizovaného programu 3Z byla ve sledovaném období zjištěna vyšší míra kriminologické recidivy (zhruba 10,6 %) ve srovnání s propuštěnými odsouzenými, kteří tento program neabsolvovali (zhruba 6,5 %). Při interpretaci těchto výsledků je však třeba brát v úvahu poměrně krátké sledované období, stejně jako i to, že necelá polovina z odsouzených v době výzkumu nadále setrvala ve VTOS.⁷⁵

Relativně novou intervenci v českém vězeňství představuje otevřená věznice. Odborná literatura definuje otevřenou věznici jako „*vězeňské zařízení, které nedisponuje žádnými nebo jen minimálními prvky střežení, jež by bránily v útěku. To klade na odsouzené nároky na dobrovolné dodržování řádu, sebedisciplínu a schopnost zapojit se do komunitního způsobu života*“⁷⁶. Režim výkonu trestu odnětí svobody se tak zpravidla velmi blíží ke standardnímu způsobu života na svobodě. Právě tento značně svobodnější režim klade na odsouzeného břímě zodpovědnosti a samostatnosti, které, pokud jej unese, může významně přispět k jeho úspěšné resocializaci po vykonání trestu. Na otevřenou věznici je tak třeba nazírat jako na intervenci než pouze jen jako na odlišný typ vězeňského zařízení, které se vyznačuje jinou vězeňskou architekturou a rozvolněnějším režimem. Otevřené věznice jsou široce využívaným

⁷² JIŘIČKA, Václav. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 271.

⁷³ Blíže např. JIŘIČKA, Václav. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 271–272.; nebo MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody-kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 69–70.

⁷⁴ BIEDERMANOVÁ, Eva. PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 37.

⁷⁵ BIEDERMANOVÁ, Eva. PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 76.

⁷⁶ JIŘIČKA, Václav. RASZKOVÁ, Tereza. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 49.

institutem zejména v některých západních vězeňských systémech.⁷⁷ V ČR funguje otevřená věznice od roku 2017 v rámci věznice Jiřice. Programy zacházení realizované v této otevřené věznici primárně sledují snížení míry recidivy. Působení na odsouzené probíhá mimo jiné také skrze výše zmíněný standardizovaný program 3Z.⁷⁸ Z hlediska účinnosti otevřené věznice na míru recidivy u odsouzených jsou v ČR již dostupné první poznatky. Výzkum provedený v letech 2018 až 2021 prokázal, že bývalí odsouzení z otevřené věznice recidivovali méně než typologicky podobní odsouzení, kteří prošli standardním VTOS. Odsouzení propuštění z otevřené věznice recidivovali méně i přesto, že strávili ve sledovaném období více času na svobodě a měli tak větší příležitost se recidivy dopustit.⁷⁹ Dlužno dodat, že výsledky je třeba interpretovat se zřetelem na to, že výzkum byl proveden ve velmi malém rozsahu (každý výzkumný soubor čítal 28 osob). Konečně je třeba zmínit i skutečnost, že otevřené věznice představují zařízení, kde trest může být vykonáván v důstojném a bezpečném prostředí.⁸⁰ Právě taková atmosféra ve vězeňských zařízeních může přispívat k pozdější nižší recidivě u propuštěných odsouzených.⁸¹ V současné době se uvažuje o zřízení ženské otevřené věznice, která by měla být zřízena v rámci věznice ve Velkých Přílepech.⁸²

Problematicke intervencí pro odsouzené uživatele drog ve VTOS již byla věnována detailnější pozornost výše. Namísto je pouze připomenutí, že nejvýznamnější intervencí, která se zaměřuje na uživatele drog, je terapeutický program realizovaný na specializovaných oddílech pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického a specializovaných oddílech pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek. Výsledky výše zmíněné studie, která se zabývala účinností těchto terapeutických programů, ukazují, že terapeutické programy realizované na specializovaných oddílech prokazatelně přispívají k redukci kriminálního myšlení a kriminogenních postojů. Méně výrazný vliv je však pozorovatelný u míry recidivy, kterážto i u odsouzených, kteří absolvovali terapeutický

---

⁷⁷ Blíže zde: JIŘIČKA, Václav. RASZKOVÁ, Tereza. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 49.; či zde: MJÁLAND, Kristian. LAURSEN, Julie. SCHLIEHE, Anna a kol. Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open and closed prisons in England and Wales and Norway. *European Journal of Criminology*. 2023, roč. 20, č. 5, s. 1641–1662. Citováno dne 20. 11. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1177/14773708211065905>.

⁷⁸ JIŘIČKA, Václav. RASZKOVÁ, Tereza. In: DRÁPAL, Jakub a kol. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 50.

⁷⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva. Otevřená věznice v Jiřicích-vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*. 2022, roč. 55, č. 2, s. 108.

⁸⁰ MJÁLAND, Kristian. LAURSEN, Julie. SCHLIEHE, Anna a kol. Contrasts in freedom: Comparing the experiences of imprisonment in open and closed prisons in England and Wales and Norway. *European Journal of Criminology*. 2023, roč. 20, č. 5, s. 1659. Citováno dne 20. 11. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1177/14773708211065905>.

⁸¹ AUTHY, Katherine M. LIEBLING, Alison. Exploring the Relationship between Prison Social Climate and Reoffending*. *Justice Quarterly*. 2020, roč. 37, č. 2, s. 372. Citováno dne 24. 11. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.1080/07418825.2018.1538421>.

⁸² Ve Velkých Přílepech by měla vzniknout otevřená věznice. *advokatnidenik.cz*, publikováno dne 24. 4. 2023, citováno dne 20. 11. 2023. Dostupné online na: <https://advokatnidenik.cz/2023/04/24/ve-velkych-prilepech-by-mela-vzniknout-otevrena-zenska-veznice/>.

program, zůstává nadále na značně vysokých hodnotách.⁸³ Bylo by však chybou činit na tomto základě závěry o obecné neúčinnosti této intervence na míru recidivy. Je prokázáno, že léčba závislosti má významný pozitivní vliv na snižování recidivy a je v tomto ohledu účinnější nežli například samotné uvěznění.⁸⁴

Lze tak shrnout, že v souvislosti s recidivou majetkové kriminality související s užíváním drog jsou vedle TOS jedinými relevantními dostupnými intervencemi zejména standardizovaný program 3Z a terapeutické programy realizované na specializovaných oddílech. Otevřená věznice se rovněž jeví jako potenciálně vhodná intervence pro tento typ odsouzených, nicméně za současných kapacitních podmínek je možnost širšího uplatnění této intervence značně omezená. Obecně vzato však lze konstatovat, že v současné době není k dispozici intervence, která by mohla sloužit cílené práci s opakovaně odsouzenými pachateli majetkové trestné činnosti páchané v souvislosti s užíváním drog.

Závěr

Cílem tohoto článku bylo identifikovat vzájemný vztah mezi recidivou majetkové trestné činnosti a užíváním drog v kontextu se souvisejícími intervencemi zaměřenými na snížení míry recidivy. Představené poznatky svědčí o souvislosti mezi užíváním drog a majetkovou kriminalitou, jakož i mezi majetkovou kriminalitou a recidivou, a nakonec i o souvislosti mezi užíváním drog a recidivou. Z této trojice stěžejních jevů tak lze poměrně jasně identifikovat vzájemné vztahy vždy mezi jednotlivými dvojicemi navzájem. Co se však týče přímo vzájemného vztahu recidivy majetkové kriminality a užívání drog, jsou dostupné konkrétní poznatky poměrně vzácné. Je tak třeba vycházet z dílčích poznatků, které byly představeny na základě analýzy jednotlivých fenoménů. Z těch nejzásadnějších tak lze shrnout, že uživatelé drog představují významnou část odsouzených ve VTOS, zhruba dvě třetiny odsouzených ve výkonu trestu jsou také recidivisté v penologickém pojetí a odhadem zhruba polovina osob ve výkonu trestu je odsouzena za majetkovou trestnou činnost. Víme také, že užívání drog významně koreluje s vyšší pravděpodobností recidivy po propuštění z VTOS. U majetkové kriminality shora představené poznatky naznačují, že její významná část je páchána v souvislosti s užíváním drog, přičemž majetková kriminalita představuje významnou část sekundární drogové kriminality (zejména pak „obstarávací“ kriminality). Zároveň je oproti jiným druhům kriminality pro majetkovou trestnou činnost charakteristická vyšší míra recidivy. Poznatky z citované dotazníkové studie naznačují, že pachatelé sekundární drogové kriminality ve VTOS jsou často recidivisté, přičemž nejčastěji páchali majetkovou kriminalitu, a jimi nejčastěji udávané motivy souvisely s jejich drogovou anamnézou. Jeden z citovaných výzkumů pak též poukázal na vysokou míru recidivy absolventů programů na specializovaných oddílech, přičemž více než polovina jich byla po propuštění opětovně odsouzena za majetkovou trestnou činnost. V neposlední řadě pak jiný

⁸³ ZEMAN, Petr a kol. *Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 149.

⁸⁴ TOMAZ, Vera. MOREIRA, Diana. CRUZ SOUZA, Olga. Criminal reactions to drug-using offenders: A systematic review of the effect of treatment and/or punishment on reduction of drug and/or criminal recidivism. *Frontiers in Psychiatry*. 2023, č. 14, s. 15. Citováno dne 20. 11. 2023. Dostupné online na: <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.935755>.

citovaný výzkum zabývající se mimo jiné recidivisty majetkové kriminality uvádí, že jednou z jejich charakteristik je časté užívání návykových látek a páchání trestné činnosti právě v této souvislosti.

Výše představené poznatky tak vedou k názoru, že v případě recidivy majetkové kriminality a užívání drog lze identifikovat vzájemný vztah, který má přinejmenším povahu významné korelace těchto jevů. Jak již však bylo předestřeno, tento závěr vychází z dílčích poznatků týkajících se analyzovaných fenoménů, pro lepší a komplexnější poznání vzájemného vztahu by bylo zapotřebí větší množství dostupných informací, které se této specifické problematice blíže věnují. Dalším zkoumáním, které by v nejlepším případě přineslo i kvalitní empirická data, by bylo možné tuto problematiku v budoucnu lépe popsat.

Problematická je případná identifikace kauzálního vztahu mezi užíváním drog a recidivou majetkové kriminality. Jsem nicméně toho názoru, že je třeba v tomto případě zaujmout podobný přístup, jako je tomu obecně v případě vztahu kriminality a užívání drog. Ani po desetiletích vědeckého bádání v této oblasti nelze kategoricky konstatovat, zdali mezi těmito dvěma jevy existuje kauzální vztah. Odborná veřejnost se tak vesměs shoduje na tom, že určitý vztah mezi nimi existuje, ačkoliv nelze pro komplexnost celé problematiky určit jeho přesnou povahu. Výše tak byly představeny tři obecně uznávané teoretické konstrukce vzájemného vztahu užívání drog a kriminality, které přicházejí v úvahu. Ty zjednodušeně hovoří o tom, že buď užívání drog vede k páchání kriminality, kriminalita vede k užívání drog, či konečně je vzájemný vztah obou jevů náhodný, nebo se odvíjí od společných příčin. Mám tak za to, že stejný teoretický přístup může být analogicky použit na vzájemný vztah recidivy majetkové kriminality a užívání drog, neboť ten je nakonec jakousi podmnožinou či výsečí širšího vztahu kriminality a drog. Lze tedy shrnout, že z poznatků předložených v práci lze identifikovat vztah mezi recidivou majetkové kriminality a užíváním drog, ačkoliv na základě zde uvedených poznatků, jakož i vzhledem k celkové komplexnosti problematiky nelze kategoricky určit, zdali je mezi oběma jevy vztah kauzální povahy.

Cíl předloženého článku zahrnoval rovněž identifikaci vzájemného vztahu obou jevů v kontextu s intervencemi sledujícími redukci recidivy. Na základě předložených statistických dat se lze domnívat, že recidivisté majetkové kriminality, kteří tuto trestnou činnost páchají v souvislosti s užíváním drog, mohou představovat významnou část celkového počtu odsouzených ve VTOS. Ačkoliv tito odsouzení přirozeně nepředstavují jakousi homogenní skupinu osob, přesto je spojují některé významné charakteristiky, tedy drogová anamnéza, stejný druh páchané trestné činnosti a často také „obstarávací“ motiv pro tuto trestnou činnost. Podíváme-li se za tímto účelem blíže na související intervence, zjistíme, že české vězeňství poměrně aktivně pracuje se skutečností, že významná část odsouzených má zkušenosti s drogami (či jsou přímo drogově závislí). Za tím účelem je ve věznicích zavedena řada intervencí, byť jejich dostupnost a kapacita je spíše nedostatečná. Na druhou stranu je také patrné, že české vězeňství již méně reaguje na skutečnost, že odhadem zhruba polovina odsouzených je vězněna za majetkovou trestnou činnost. Jak bylo zmíněno výše, pouze jeden ze standardizovaných programů se zaměřuje, byť ne výhradně, na práci s pachateli majetkové kriminality. Intervence, která by v sobě jakýmkoliv způsobem současně zohledňovala drogovou anamnézu odsouzeného a jím páchanou majetkovou kriminalitu, pak, alespoň podle dostupných informací, neexistuje. Jedinou v úvahu připadající možností,

jak lze v současnosti během VTOS působit na tyto odsouzené, je tedy standardizovaný program 3Z, který během výkonu trestu absolvují. Současně využijí některé z intervencí pro uživatele drog, v nejlepším případě během téhož výkonu trestu absolvují program na specializovaném oddíle. Na základě představených poznatků tak lze konstatovat, že s touto specifickou a zároveň zřejmě početnou skupinou odsouzených není v současné době systematicky pracováno způsobem, který by zohledňoval obě výše zmíněné charakteristiky. V té souvislosti se domnívám, že vytvoření určité „na míru“ uzpůsobené intervence zaměřené na tuto skupinu odsouzených by mohlo vzhledem k její možné početnosti vést k účinné redukci recidivy obecně.